

Phenomenology of Behavioral and Emotional Experiences of Tendency to Consume Alcohol in Women in Isfahan

Mahboobeh Payandeh¹, Seyed Ali Hashemianfar², Asghar Mohammadi³

1. PhD Student, Department of Sociology, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran.

2. (Corresponding author)* Assistant Professor, Department of sociology, Isfahan University, Isfahan, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Sociology, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran.

Abstract

Aim and Background: Alcohol consumption is one of the emerging social phenomena. Among these, the most vulnerable group is young women who are more prone to alcohol consumption due to psychological crises caused by social problems. The aim of the present study was the Phenomenology of Behavioral and Emotional Experiences of Tendency to consume alcohol in Women in Isfahan.

Methods and Materials: The method of qualitative phenomenological research with Colaizzi approach has been used. The statistical population of this study is women consuming alcohol in Isfahan. Data were collected through semi-structured interviews for 30-40 minutes.

Findings: The results showed that women started consuming alcohol at the suggestion of their husbands, friends and family members and pointed to two categories of negative emotions (feeling sad, monotonous and lack of excitement) and positive emotions (feeling of laughter and happiness, attractiveness and availability of alcohol) Which has led to their tendency to consume alcohol.

Conclusions: It seems that women's experiences after alcohol consumption include two categories, emotional (feeling of loss and falling behind in life, feelings of regret and emptiness) and behavioral (cartwheel, imbalance, profanity, loss of consciousness, Violence).

Keywords: Women, Alcohol, Behavioral Experience, Emotional Experience.

Citation: Payandeh M, Hashemianfar SL, Mohammadi A. **Phenomenology of Behavioral and Emotional Experiences of Tendency to consume alcohol in Women in Isfahan.** Res Behav Sci 2021; 19(2): 193-203.

* Seyed Ali Hashemianfar,
Email: seyedalihashemianfar@yahoo.com

پدیدارشناسی تجارب رفتاری و احساسی گرایش به مصرف الکل در زنان شهر اصفهان

محبوبه پاینده^۱، سید علی هاشمیانفر^۲، اصغر محمدی^۳

۱- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران.

۲- (نویسنده مسئول)* دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

۳- استادیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: مصرف مشروبات الکلی یکی از پدیده‌های نوظهور اجتماعی است. در این بین آسیب‌پذیرترین گروه، زنان جوان هستند که به دلیل بحران‌های روانی ناشی از مشکلات اجتماعی، بیش از سایرین به مصرف الکل گرایش دارند. هدف از تحقیق حاضر پدیدارشناسی تجارب رفتاری و احساسی گرایش به مصرف الکل در زنان شهر اصفهان بود.

مواد و روش‌ها: روش تحقیق کیفی پدیدارشناسی با رویکرد کلایزی استفاده‌شده است، جامعه آماری این پژوهش، زنان مصرف‌کننده مشروبات الکلی در شهر اصفهان هستند که ۳۰ نفر به روش نمونه‌گیری هدفمند، از نوع گلوله برفی با معیار اشباع نظری به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. جمع‌آوری داده‌ها با مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته به مدت ۳۰-۴۰ دقیقه انجام شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد زنان به پیشنهاد همسر و دوستان و اعضای خانواده شروع به مصرف الکل نموده و به دودسته احساسات منفی (احساس غم، یکنواخت بودن زندگی و عدم هیجان) احساسات مثبت (حس خنده و خوشحالی، جذابیت و در دسترس بودن مشروب) اشاره کرده‌اند که سبب گرایش آن‌ها به مصرف الکل شده است.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد که تجارب زنان پس از مصرف مشروب الکل شامل دو مقوله، احساسی (احساس باخت و عقب افتادن از مسیر زندگی، احساس پشیمانی و پوچی) و رفتاری (عربده‌کشی، عدم تعادل، هرزه‌گویی، از دست دادن هوشیاری، خشونت) می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: زنان، مشروبات الکلی، تجربه رفتاری، تجربه احساسی.

ارجاع: پاینده محبوبه، هاشمیانفر سید علی، محمدی اصغر. پدیدارشناسی تجارب رفتاری و احساسی گرایش به مصرف الکل در زنان شهر اصفهان.

مجله تحقیقات علوم رفتاری ۱۴۰۰؛ ۱۹(۲): ۱۹۳-۲۰۳.

*- سید علی هاشمیانفر،

رایان نامه: seyedalihashemianfar@yahoo.com

مقدمه

مصرف الکل و وابستگی به مشروبات الکلی یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی جهان امروز است. در سال‌های اخیر مصرف آن به‌عنوان یک پدیده نوظهور اجتماعی است که تمایل و گرایش به مصرف آن افزایش یافته است (۱). پدیده اعتیاد مشروبات الکلی با توجه به تأثیرات روانی، اخلاقی و اجتماعی که دربردارد، خانواده و جامعه را تهدید می‌کند. این امر به رفتارهایی مانند تنش در نقش‌های خانوادگی، ولگردی، رفتارهای ناهنجار و در موارد حاد و به ویژه در موارد اعتیاد زنان به انحراف جنسی و خودفروشی منجر می‌شود (۲). امروزه با رشد شهرنشینی و صنعت، یکسان شدن نقش زنان و مردان به دلیل دور شدن از سبک زندگی مذهبی، رشد جنبش‌های اجتماعی و اشتغال زنان باعث شده است که زنان همانند مردان تحت تأثیر پدیده اجتماعی از جمله اعتیاد به مشروبات الکلی قرار بگیرند. مصرف الکل در بسیاری از کشورهای جهان گسترش فراوان یافته است و در حال حاضر به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین آفت‌های اجتماعی موردبررسی قرار می‌گیرد، به‌طوری‌که سازمان بهداشت جهانی (WHO) برآورد کرده است که در سراسر جهان تقریباً بین ۲۰۰ تا ۲۰۵ میلیون نفر مشروبات الکلی مصرف می‌کنند و حدوداً ۲۰۰ میلیون نفر نیز با اختلالات قابل تشخیص مرتبط با الکل در سراسر جهان زندگی می‌کنند در دهه‌های اخیر میزان مصرف الکل به‌ویژه در کشورهای توسعه‌یافته در حال افزایش است (۳). تحقیقات مختلفی در ارتباط با علل گرایش به مصرف الکل به‌ویژه در میان زنان صورت گرفته است که در این تحقیقات به مسائلی مانند جنسیت، سن، گروه‌های آموزشی و فشارهای اجتماعی اشاره شده است (۴-۹).

دستی و همکاران (۷) نشان دادند که نگرش و درک مشارکت‌کنندگان از مصرف مشروبات الکلی در دو مقوله اصلی نگرش مثبت و منفی قابل دسته‌بندی است، نگرش مثبت شامل زیر مقوله‌های شادی بخشی، درمانگری، عرف انگاری، تفریح و تفنن و نگرش منفی شامل زیر مقوله بیماری‌زایی، پرخاشگری و قبیح بودن است. حمیدیان راد و همکاران (۸) دریافتند که شیوع مصرف سیگار و الکل در دانشجویان مرد بیشتر از دانشجویان زن بوده است. جنسیت و گروه‌های آموزشی تحت تأثیر الگوهای رایج مصرف مواد و الکل قرار گرفته است.

زارع شاه‌آبادی و همکاران (۴) به این نتیجه دست یافتند که جنسیت، سن و تحصیلات هم با گرایش به مصرف مشروبات

الکلی و هم بانظم خانوادگی رابطه معنادار دارند. بدین‌صورت که مردان گرایش به مصرف بیشتری نسبت به زنان دارند و با افزایش سن گرایش به مصرف مشروبات بیشتر می‌شود و در تحصیلات پایین‌تر گرایش به مصرف پاسخگویان بیشتر است بین نظم خانوادگی و گرایش به مصرف الکل رابطه منفی معناداری وجود دارد. بر اساس نتایج تحقیق آن‌ها داشتن روابط سالم و محبت‌آمیز در خانواده نقش مؤثری در کاهش گرایش به مصرف الکل دارد.

پژوهش حق‌دوست و همکاران (۶) نشان داد که همه‌گیری مصرف الکل در کلیه گروه‌های مختلف سنی، جنسی و طبقات اجتماعی در حال افزایش است و همچنین جنسیت، سطح تحصیلات، درآمد و وضعیت اشتغال خانواده و به‌عبارت‌دیگر طبقه و جایگاه اجتماعی بر نحوه مصرف و نوع مواد مصرف‌شده تأثیرگذار بوده و طبقات پایین اجتماعی دارای آسیب‌پذیری بیشتر می‌باشند. کولناری (۵) در پژوهشی تحت عنوان «تجربه زیسته اعتیاد به الکل در زنان تایلندی» که بر روی ۱۲ زن تایلندی به روش پدیدارشناسی توصیفی انجام گرفته به ۴ مقوله: احساس حقارت و بی‌ارزشی - احساس صدمه جسمی و روحی - مرگ زودرس - احساس برتری و قدرت به‌عنوان نتیجه مصرف الکل اشاره نموده‌اند. مصرف الکل زنان در تایلند به‌عنوان تابو محسوب می‌گردد و به همین دلیل زنان مصرف‌کننده در مقابل مردان به مصرف می‌پردازند و بسیار آسیب‌پذیر می‌باشند.

نتایج یافته‌های ترن و همکاران (۹) در رابطه با مسیرها و پیش‌بینی‌کننده‌های مصرف الکل طی دوره ۲۱ ساله زندگی باروری مادران نشان می‌دهد که متغیرهای مهم در عدم مصرف مشروبات الکلی شامل، درآمد پایین خانواده، ازدواج و فراوانی بالای حضور در کلیسا است درحالی‌که مصرف بیش‌ازاندازه الکل در گروه زنانی بود که در حال حاضر ازدواج نکرده بودند، یا هرگز کلیسا نرفته بودند و رفتارهای سبک زندگی ناسالمی داشته‌اند.

نتایج مطالعه آسلین (۱۰) در خصوص اینکه چگونه فشارها، متغیرهای وضعیت و جنسیت باهم ارتباط دارند، نشان می‌دهد که مردان بیشتر از زنان به مصرف الکل گرایش دارند و علت این امر هم به کمبود حمایت اجتماعی در آن‌ها برمی‌گردد. در مقابل، اثر فشارها بر روی مصرف الکل در زنان معنادارتر است. هرچند که اعتیاد به الکل هنوز مسئله‌ای مردانه تلقی می‌شود اما شواهد نشان می‌دهد که زنان به گونه‌ای سریع در حال روی آوردن به مصرف الکل هستند، زنانه شدن اعتیاد به الکل، مفهومی است که با اعتیاد زنان تفاوت دارد. اعتیاد زنان یک

مسئله شناخته شده و تثبیت شده را بازمی‌نماید، به این معنی که در بین جامعه معتادان در کشور، همیشه درصدی نیز به جامعه زنان تعلق داشته و دارد این موضوع جدیدی نیست، ویژگی خاص این پژوهش، زنانه شدن اعتیاد به الکل است. مردان به منظور سرخوشی و فکر نکردن به مسائل اقتصادی و مشکلات زندگی به مصرف الکل روی می‌آورند ولی زنان به منظور به دست آوردن حال خوش و فرار کردن از مشکلات به دنبال مصرف مشروبات الکلی هستند. زنان جوان معتاد به الکل، از طریق دوستی با دوستان خود و یا ارتباط با جنس مخالف با الکل آشنا شده‌اند؛ این در حالی است که مردان معتاد به الکل بیشتر از طریق آشنایان و دوستان هم‌جنس با الکل و مشروب آشنا شده‌اند. درواقع، زنان معتاد به الکل از طریق روابط نزدیک و صمیمانه، با الکل آشنا می‌شوند که این امر می‌تواند به‌طور بالقوه پیامدهای منفی برای آن‌ها در برداشته باشد (۱۱).

زنان معتاد به الکل از خیلی جنبه‌ها ناشناخته مانده‌اند. روایت این زنان از زندگی و مشکلات آن‌ها در نهادهای قانونی و در بین مردم کمتر شنیده می‌شود و بیشتر بر اساس کلیشه‌های رایج درباره آنان داور می‌شود. درواقع، پژوهش‌های اجتماعی، نگاه ویژه به زنان و اعتیاد به الکل آنان نداشته‌اند؛ بنابراین، ضروری است اعتیاد زنان به الکل را به‌عنوان یک مسئله اجتماعی پذیرفت. همچنین از آنجاکه شهر اصفهان یکی از کلان‌شهرهای سنتی و فرهنگی ایران است، از این مسئله در امان نمانده است؛ بنابراین لازم است مسائل مربوط به زنان مصرف‌کننده مشروب در این شهر کشف و فهم و تفسیر قرار گیرد. در این مطالعه سعی بر این است که نشان داده شود چه کسانی مشوق زنان در شروع مصرف مشروب بوده‌اند و تحت چه حالات و شرایطی آن‌ها به سمت مصرف آن کشیده می‌شوند. همچنین چه احساسی از مصرف الکل و چه رفتاری بعد از مصرف آن دارند. این اهداف و پرسش‌ها کانون توجه پژوهش کیفی حاضر است.

مواد و روش‌ها

این پژوهش با استفاده از روش تحقیق کیفی پدیدارشناسی به فهم و تفسیر زنان از مصرف مشروبات الکلی پرداخته است. جامعه آماری این پژوهش، زنان مصرف‌کننده مشروبات الکلی در شهر اصفهان هستند که ۳۰ نفر به روش نمونه‌گیری هدفمند، از نوع گلوله برفی با معیار اشباع نظری به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. تحلیل داده‌ها در تحقیق پدیدارشناسی همچون تحقیقات

کیفی یک الگوی منظمی از تکرار جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل هم‌زمان داده‌هاست. این الگو شامل مراحل از جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل و اشباع داده‌ها می‌باشد. روش‌های مختلفی برای تحلیل داده‌ها در پدیدارشناسی^۱ مطرح است که با توجه به ویژگی‌های این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای کلایزی^۲ استفاده شد. بر اساس پاسخی که شرکت‌کنندگان از تجربیات خود توصیف نمودند، محقق درنهایت به درک تجربه‌های مشترک آن‌ها دست یافت. تحلیل پدیدارشناسانه، پس از جمع‌آوری اطلاعات انجام شد. در تحلیل اطلاعات، سعی بران شد گفته‌های مهم و معنادار برجسته شود تا بر اساس آن بتوان به چگونگی آنچه شرکت‌کنندگان از تجربه خود بیان کرده‌اند، دست‌یابی کرد. در این مرحله افق فکری مشارکت‌کنندگان مشخص شد. در مرحله بعد بر اساس بیانات معنی‌دار و مهم به توصیف تجربیات مشارکت‌کنندگان و در آخر به توصیف دقیق تجربه مشترک مشارکت‌کنندگان پرداخته شد.

معیار ورود به تحقیق شامل داشتن گرایش به مصرف الکل و داشتن رضایت کامل و آگاهانه جهت شرکت در پژوهش بود. بعد از کسب اجازه از آزمودنی‌ها به آن‌ها اطمینان داده شد که اطلاعات و نام آن‌ها محرمانه خواهد ماند. جمع‌آوری اطلاعات با توجه به اهداف پژوهش از طریق مصاحبه انفرادی نیمه ساختاریافته به مدت ۶ ماه از اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۹۹ تا مهرماه سال ۱۳۹۹ در دفتر مشاوره در شهر اصفهان با یادداشت‌برداری و مشاهده انجام شد. محقق با عنوان مصاحبه‌گر تلاش نمود تا تمامی ابعاد موضوع بررسی شود. اشباع داده‌ها با ۳۰ نفر صورت گرفت و افراد از شماره ۱ تا ۳۰ شماره‌گذاری شدند.

یافته‌ها

در این پژوهش از نظر سنی ۱۷ نفر از پاسخگویان در گروه سنی ۳۰-۱۵ سال، ۸ نفر در گروه سنی ۳۹-۳۱ سال، ۴ نفر در گروه سنی ۴۰ و بالاتر قرار دارند. همچنین تحصیلات ۲ نفر از پاسخگویان سیکل، ۱۳ نفر دیپلم، ۹ نفر دانشجو و ۶ نفر دارای مدرک لیسانس بوده‌اند. ۱۰ نفر از پاسخگویان مجرد، ۱۱ نفر مطلقه بوده‌اند. ۸ نفر از مصرف‌کنندگان زیر سن ۱۵ سال و ۱۳ نفر در بین ۱۵ تا ۱۹ سالگی و بقیه بالای سن ۱۹ سالگی شروع به مصرف مشروب نموده‌اند. کمترین سن شروع مصرف مشروب

1. phenomenology
2. colaizzi

شوهر و ۴ نفر به پیشنهاد خانوادگی شروع به نوشیدن مشروب نموده‌اند.

جدول شماره ۱ توزیع پاسخگویان را در خصوصیات زمینه‌ای نشان می‌دهد.

۱۲ سالگی و بیشترین سن شروع ۴۵ سالگی بود. میانگین سن شروع مصرف مشروب ۱۶ سال بود. ۱۷ نفر از پاسخگویان پدر آن‌ها دائم‌الخمر بوده‌اند. از بین شرکت‌کنندگان ۱۲ نفر با پیشنهاد دوست‌پسر مصرف نموده و ۸ نفر به پیشنهاد دوستان هم‌جنس خود مشروب نوشیدند. همچنین ۶ نفر به پیشنهاد

جدول ۱. توزیع پاسخگویان در خصوصیات زمینه‌ای

شماره	سن	تحصیلات	وضعیت تأهل	شغل	تعداد فرزند	سن مصرف
۱	۳۱	دیپلم	مطلقه	خانه‌دار	۱ دختر	۲۸
۲	۳۰	دیپلم	متارکه	خانه‌دار	۲ دختر	۲۵
۳	۲۲	دیپلم	متارکه	کمپ	۱ دختر	۱۲
۴	۲۷	دیپلم	مطلقه	خانه‌دار	۱ بار سقط	۲۱
۵	۳۸	دیپلم	مطلقه		۱ پسر	۱۲
۶	۳۹	دیپلم	مطلقه	خانه‌دار	۱ دختر	۱۸
۷	۴۰	لیسانس	بیوه	کارمند	۲ پسر	۲۰
۸	۳۵	دیپلم	مجرد	بیکار	-	۲۵
۹	۲۱	دانشجو	مجرد	آرایشگر	-	۱۹
۱۰	۱۹	دانشجو	مجرد	دانشجو	-	۱۶
۱۱	۳۲	لیسانس	مجرد	حسابدار	-	۱۶
۱۲	۲۳	دانشجو	مجرد	دانشجو	-	۲۱
۱۳	۱۸	دانشجو	مجرد	دانشجو	-	۱۵
۱۴	۲۱	دانشجو	متاهل	خانه‌دار	-	۲۰
۱۵	۲۲	فوق‌دیپلم	عقد	خانه‌دار	-	۲۰
۱۶	۲۰	دانشجو	مجرد	دانشجو	-	۱۶
۱۷	۲۰	دانشجو	مجرد	دانشجو	-	۱۴
۱۸	۱۸	دانشجو	مجرد	دانشجو	-	۱۶
۱۹	۳۰	دیپلم	مطلقه	آرایشگر	۱ دختر	۱۴
۲۰	۳۴	سیکل	مطلقه	خانه‌دار	۱ پسر ۲ دختر	۱۴
۲۱	۴۰	سیکل	بیوه	خانه‌دار	۲ پسر	۲۰
۲۲	۳۲	دیپلم	مطلقه	خدماتی	۱ دختر فوت شد	۱۸
۲۳	۴۰	لیسانس	مطلقه	خدماتی	۱ دختر	۲۰
۲۴	۲۰	دیپلم	مطلقه	بیکار	-	۱۳
۲۵	۲۸	دیپلم	مطلقه	آرایشگر	۱ دختر	۱۶
۲۶	۲۹	لیسانس	مطلقه	مربی	۱ دختر	۱۵
۲۷	۴۲	دیپلم	متارکه	فروشنده	۱ پسر	۴۰
۲۸	۳۸	دیپلم	متاهل	خانه‌دار	۱ پسر ۱ دختر فوت	۲۵
۲۹	-	لیسانس	بیوه	خانه‌دار	۴ دختر	۴۵
۳۰	۲۰	دانشجو	مجرد	فروشنده	-	۱۷

تجربه و نگاه زنان از شروع ویرایش به مصرف

الکل

این مضمون شامل دو مقوله می‌شود که عبارت‌اند از: الف. چگونگی اولین شروع مصرف ب. چگونگی کشش به سمت مصرف مشروب.

الف: چگونگی اولین شروع مصرف مشروب

شرکت‌کنندگان شروع اولین مصرف خود را با پیشنهاد دوستان، شوهر، دوست‌پسر، خانواده و جمع خانوادگی (عمه، دایی، عمو) و هم پیک شدن با این افراد مطرح نمودند.

همسالان و دوستان بیشترین تأثیر را در روند جامعه‌پذیری افراد دارا می‌باشند و همچنین در گرایش به مصرف مشروب نیز دارای نقش ویژه‌ای هستند. ساناز می‌گوید «در سن ۱۵ سالگی و با پیشنهاد دوستم شروع به مصرف کردم.»

از آنجاکه در حریم خانواده، شوهر نزدیک‌ترین فرد به بانوی خانه است و در دین اسلام هم اطاعت‌پذیری از شوهر لازم است، پدیده اعتیاد به مشروب نیز از این قضیه مستثنا نشده است و زنان در بعضی از موارد به دلیل حفظ کیان خانواده با درخواست شوهر برای مصرف مشروب موافقت نموده‌اند. آرزو می‌گوید «با شوهرم مصرف کردم هم پیک او شدم که به هم خیانت نکنه.»

در ارتباط‌های نامتعارف دوستی با جنس مخالف، جهت ارتباط برقرار نمودن راحت‌تر به زنان پیشنهاد مصرف مشروب داده‌شده آن‌ها نیز پیروی می‌نمایند. زهرا می‌گوید «آخه من شوهر دارم و چون هم‌آغوشی با دوستم سخته اون برام مشروب میاره که مصرف کنم و راحت باهاش رابطه برقرار کنم.»

از آنجاکه خانواده اولین پایگاه اجتماعی فرد است و فرزندان از پدر و مادر الگو می‌گیرند، پدر و مادری که مشکل اعتیاد داشته باشند به تبعیت از آن‌ها، فرزندان نیز هم در معرض یادگیری مصرف قرار دارند و حتی پیشنهاد مصرف و کمک‌کننده در مصرف نیز هستند. دنیا می‌گوید «خانوادگی مصرف مشروب داریم مصرف مشروب برای ما یه فرهنگ شده و جافته.» به زن‌های فامیل پیشنهاد داده می‌شود و اگه قبول نکنند مورد تمسخر و استهزاء قرار می‌گیرند و انگ عقب‌مانده به آن‌ها زده می‌شود.

ب: چگونگی کشش به مصرف مشروب

پاسخگویان در مقوله چگونگی کشش به مصرف مشروب ۶ مفهوم را بیان نموده‌اند، احساس غم و پنهان کردن غم، یکنواخت بودن زندگی، هیجان و انرژی، حس خنده و

خوشحالی، حس کنجکاوی و جذابیت مشروب، در دسترس بودن مشروب.

زنان در شرایطی قرار می‌گیرند که برای پنهان کردن غم خود، سرحالی و سرخوشی ظاهری به مصرف مشروب روی می‌آورند. آزیتا می‌گوید: «برای تحمل شرایط سخت زندگی، رها شدن از غم و برای اینکه روحیه‌ام عوض بشه و خیانت شوهرم را فراموش کنم مشروب مصرف کردم.»

حس تنوع‌طلبی و فرار از یکنواختی زندگی باعث می‌شود که از مشروب استفاده کنند و تفاوت را با مشروب احساس کنند. ساناز می‌گوید: «در زندگی و مهمونی باید تفاوت وجود داشته باشه حس کنی متفاوت... زندگی یکنواخت را دوست ندارم.»

هیجان و انرژی، مصرف مشروب باعث می‌شود که فرد دارای هیجانات خودانگیخته شود و احساس انرژی زیادی کند و درواقع اعمال و حرکات آن‌ها عاقلانه و ارادی نیست. غزل می‌گوید: «هیجان و فاز خنده و انرژی شادی اون رو دوست دارم. مشروب بخوری و بشینی پشت فرمون ماشین و تا میتونی پات رو بزاری رو پدال گاز، عاشق هیجان مشرویم.»

مصرف مشروب الکلی احساس شادی و خنده به فرد می‌دهد. آن‌ها در لحظه خوش هستند و خنده و قهقهه مستانه را بر تمام مشکلات و سختی‌ها ترجیح می‌دهند. سیما می‌گوید: «مشروب می‌خورم که شادوشنگول بشم لحظاتی هرچند کوتاه، در لحظه خوش و شادباشم.»

حس کنجکاوی نسبت به مشروب و جذابیت آن، بازگویی تجربه مصرف‌کننده از حالت‌های مصرف مشروب باعث ترغیب افراد به استفاده از آن می‌شود. افراد در هر شرایطی نمی‌توانند بدون مشروب باشند حتی در محفل غم. چون وقتی در محفل غم استفاده می‌نمایند فاز غم و گریه دارند و بیش‌ازحد گریه می‌کنند. مهناز می‌گوید: «پدرم دائم‌الخمر بود و مدام مصرف داشت که حس کنجکاوی من و جذابیت مشروب باعث شد من هم می‌بنوشم.»

در دسترس بودن مشروب: در خانواده‌هایی که والدین و یا فرزندان مصرف مشروب دارند محیط زندگی افراد بستری و سوسه‌کننده برای فریب سایر اعضای خانواده است. سمیرا می‌گوید: «جمع خانواده مصرف می‌کنند من هم نوشیدم از هر نوع مشروب که بخواهی در منزل ما پیدا می‌شود.»

تجربه و نگاه زنان نسبت به مصرف مشروب بعد از مصرف

این مضمون ۲ مقوله، نگاه به مشروب بعد از مصرف و چگونگی احساسات رفتاری بعد از مصرف مشروب را شامل می‌شود.

الف: مقوله نگاه به مشروب بعد از مصرف

مشروب

نگاه شرکت‌کنندگان به مشروب، بعد از مصرف آن در قالب ۸ مفهوم بیان می‌شود:

عقب ماندن از زندگی: آن دسته از پاسخگویان که نگاه منفی به مشروب، بعد از مصرف پیدا نموده‌اند و باخت زندگی و عقب ماندن از مراحل رشد و پیشرفت زندگی را در مصرف مشروب می‌دانند. شیما می‌گوید: «همه چی رو با عرق باختم می‌خورم برگردم به زندگی واقعی.»

اظهار پشیمانی از مصرف مشروب: با توجه به حالات و پیامدهایی که مصرف مشروب برای آن‌ها در پی داشته است از مصرف آن اظهار ندامت می‌کنند. آرزو می‌گوید: «از بس تحقیر شدم الان دیگه می‌خورم برگردم به زندگی آروم و عادی خودم، پشیمون هستم دلم می‌خواد یه روز پاک باشم.»

پوچ‌گرایی: احساس پوچی و نیستی که مصرف‌کنندگان به آن رسیده‌اند. مائده می‌گوید: «شراب در حال تعادل خوبه. پشیمانم، از مصرف مشروب به هیچ آرزو و هدفی نرسیدم جز پوچی.»

وابستگی به مشروب: احساس مثبتی که لحظه‌به‌لحظه به وابستگی شدید فرد به مشروب منجر می‌شود. نیلوفر می‌گوید: «مشروب را خیلی دوست دارم بدون مشروب زندگی‌ام هیچ‌ه، وابسته‌ام به مشروب.»

اظهار ندامت از دیرآشنا شدن با مشروب: مشارکت‌کنندگان نگاه مثبتی به مصرف مشروب دارند و زمان‌هایی را که استفاده نموده‌اند زمان از دست‌رفته عمر خود می‌دانند؛ که از این لذت زودتر مستفیض نشده‌اند. سمیرا می‌گوید: «پشیمونم که چرا این قدر دیر مصرف کردم باید زودتر مصرف می‌کردم باید زودتر عشق می‌کردم حیف دیر شروع کردم.»

لذت بردن از مشروب و عرق: آن‌ها به‌اندازه مصرف کردن و کجا مصرف کردن و با چه کسانی مصرف کنند را مدنظر داشتند. همه مصرف‌کنندگان بر این باور بودند که باید از مشروب لذت ببری نه اینکه اجازه بدهی مشروب از شما لذت ببره. الهام می‌گوید: «با مشروب رابطه خوبی دارم. رابطه دوست‌داشتنی است. مشروب منو خیلی آروم میکنه با اون حال می‌کنم.»

معناداری زندگی با مشروب: معنی و مفهوم زندگی را با مشروب می‌شناسند. ساناز می‌گوید: «مشروب به من حس آرامش می‌ده راحت میشم، مهمونی و زندگی با مشروب معنا داره تا بهت خوش بگذره.»

وابستگی به مشروب: وابستگی و نگاه مثبت که اگر مشروب در زندگی آن‌ها وجود نداشته باشد دچار سردرگمی و خماری می‌شوند. غزل می‌گوید: «مشروب نباشه من حالت خفه بودن دارم و احساس تنگی خلق می‌کنم و نمی‌تونم نفس بکشم. خلقم تنگ میشه مثل پرند می‌خوام پرواز کنم. مشروب آزادی خاصی به من میده.»

مشروب صندوقچه اسرار: مشروب برای مصرف‌کنندگان مثل راز ناشناخته است که روزبه‌روز بیشتر به سمت آن گرایش دارند. دنیا می‌گوید: «مشروب یه فرهنگ مشروب رو برای بساط و شادی اون مصرف می‌کنم. مشروب صندوقچه اسرار. من از اون لذت می‌برم.»

ب: چگونگی رفتار بعد از مصرف مشروب

از نظر شرکت‌کنندگان مقوله حالت‌های رفتاری بعد از مصرف مشروب ۸ مفهوم را شامل می‌شود:

عربده‌کشی: رفتاری که ناشی از مستی است و به‌صورت عربده‌کشی و دادوبیداد می‌باشد. آریتا می‌گوید: «وقتی زیاد مصرف کنم وضع خوبی ندارم عصبانی بشم شروع می‌کنم عربده‌کشی، جیغ‌وداد فریاد که این را دوست ندارم ولی اراده‌ای از خودم ندارم.»

عدم تعادل در راه رفتن: در حین مستی هیچ کنترلی بر راه رفتن خود ندارند و گاهی زمین می‌افتند. سمیرا می‌گوید: «حالم بد میشه، حال رقص دارم رو پاهاش کنترلی ندارم روی ابرها هستم، هیچ کنترلی بر اعضا خودم ندارم.»

پرند در حال پرواز در آسمان: احساس سبکی که در مستی دارند باعث می‌شود که فکر کنند مثل پرند در حال پرواز هستند. ساناز می‌گوید: «تلوتلو می‌خوردم هیچی حالیم نیست شهوتم میره بالا انگار تو آسمون و ابرها هستی از خود بیخود میشم. مستی رو خیلی دوست دارم، شده تو مستی با سر رفتم تو شیشه ولی هیچی حالیم نبود نه دردی و نه خونریزی.»

راه رفتن رو ابرها: احساس نرمی و لطافتی که در مستی برای فرد ایجاد می‌شود به راه رفتن روی ابرها تشبیه می‌کنند. سمیرا می‌گوید: «اول با ۸ پیک مست می‌شدم الان با ۱۳ پیک مست میشم کنترل روی پاهاش ندارم روی ابرها هستم خیلی نرم احساس راحتی دارم روحم پرواز میکنه»

مست بودم کاری از دستم بر نمی‌ومد وقتی عرق می‌خوری هیچی حالت نیست مجبوری هر جا هستی بمونی هر جا مصرف کردم شناخت داشتم ولی آخرش کار خودشون (سکس و تجاوز) رو انجام می‌دادند...و کاری از دستم بر نمی‌ومد...چون من خیلی مست می‌شدم و در حالت بی‌هوشی کامل و عرق کاملاً از خود بیخودت میکنه...کسی که بهت عرق می‌ده برا استفاده خودش می‌برد دیگه و به هدف خودش میرسه...

بحث و نتیجه‌گیری

این مقاله با بهره‌گیری از روش تحقیق پدیدارشناسی به توصیف تجربه‌های متفاوت زنان مصرف‌کننده مشروبات الکلی پرداخته است. بررسی مفاهیم مقولات استخراج‌شده از روایت شرکت‌کنندگان پیرامون انگیزه، چگونگی گرایش به مصرف الکل و بیان احساسات از مصرف مشروب نشان داد که خانواده یکی از مفاهیم کلیدی است که در تمام مراحل تحقیق برای زنان به‌عنوان کانون اصلی به‌حساب می‌آید. این مسئله باعث شده است که برخی از زنان در محیط خانواده به علت مصرف پدر، مادر و یا هر دودر معرض حس کنجکاوی و یادگیری مصرف قرار گیرند (۱۲). یکی از دلایل مصرف الکل می‌تواند با شرایط محیطی در ارتباط باشد که باعث تقویت و گرایش افراد به مصرف آن می‌شود (۱۳). افراد برای رهایی از شرایط مشکلات درون محیط خانواده، مصرف الکل و مشروب را انتخاب کرده‌اند (۱۴). عواملی مانند محیط آلوده (۱۵)، فرار از خانه (۱۶)، زنان متأهل دارای همسر الکلی (۱۷)، ازدواج اجباری و یا ارتباط برقرار کردن با جنس مخالف به‌قصد دوستی و ارتباط به امید یافتن راهی بهتر (۱۸)، آن‌ها را در دام مصرف مشروب قرار می‌دهد. از طرف دیگر ارتباط داشتن با همسر و یا شریک جنسی مصرف‌کننده مشروب، سبب سرعت و سهولت بیشتر فرایند آشنایی زنان با مصرف مشروب می‌شود (۱۷). مردان برای اینکه زنان را با مصرف خود همراه کنند آن‌ها را وادار به مصرف می‌کنند ضمن اینکه زنان وابستگی عاطفی و احساسی عمیق به همسر خود دارند، برای حفظ زندگی مشترکشان تن به درخواست‌های شوهر می‌دهند. درواقع نوعی ترس از رها شدن در زنان باعث می‌شود که به همراهی با شوهر بپردازند. وابستگی شدید زن به شوهر با وابستگی مشروب با همدیگر تداخل پیدا می‌کنند. روایت‌های شرکت‌کنندگان، عدم مهارت ارتباطی، عدم حمایت عاطفی و طلاق والدین و خشونت والدین و

شهوت بسیار بالا: در حین مستی بدن بسیار گرم می‌شود و حس جنسی بسیار بالایی دارند. اکثر افرادی که در روابط جنسی سرد هستند برای رابطه جنسی گرم مشروب مصرف می‌نمایند. ترانه می‌گوید: «دفعه اول با ۳ پیک مست شدم والان با ۷ پیک مست میشم حس شهوت بالا میره به‌خصوص شراب با دوست‌پسرم بکارت رو از دست دادم چون اصلاً نفهمیدم چی به چی شد چون در مستی کامل بودم رابطه کامل رو دلم می‌خواست، برام مهم نیست هرچی می‌خواد بشه...اونم که نخواد من می‌خوام تا الان پشیمون نیستم چرا اینطور شده...»

خشونت پرخاشگر و عصبی: اگر فرد قبل از مصرف مشروب ناراحتی و عصبانیت داشته باشد در حین مستی پرخاشگری، خشونت و عصبی بودن او بیش‌ازحد است. این رفتار پرخاشگرانه در زنان بیشتر به‌صورت تنبیه دیگران، دشنام، تهدید و تحقیر کردن دیگران می‌باشد. سارا می‌گوید: «من مصرف کرده بودم با مأمورین کلانتری دعوا کردم امور کلانتری به من پیشنهاد سکس داد که به قاضی شکایتش کردم که چرا پیشنهاد داده. وقتی مست میشم خیلی بداخلاق هستم عصبی، کسی به هم نزدیک نمیشه. هیچ‌وقت با کسی سکس نداشتم به کسی پا نمی‌دادم چون هوشیار هستم و بداخلاقم از چشم‌های منو می‌فهم که مصرف کردم مشروب باعث سربلندی و قدرت میشه. نشده که مشروب خورده باشم و با کسی هم‌خواب بشم»

هرزه‌گویی و هرزه‌شنوی: در زمان مستی افراد رفتارهای غیر ارادی زیاد دارند؛ بنابراین به دیگران حرف‌های رکیک زده و همین‌طور حرف‌های رکیک می‌شنوند. مریم می‌گوید: «در سکس برام اوایل خیلی خوب بود که مصرف می‌کردم حس خوبی داشتم ولی الان برام مهم نیست که همسرم با من سکس کنه یا دیگران همه رو تجربه کردم عربده کشیدم تلوتلو خوردم تو خیابان هرکسی هر رفتاری خواست با من داشت حرف هرزه زیاد زدم آخه مست بودم. سکس زیاد با من شده که دوست ندارم راجع بهش فکر کنم چون حالم بد میشه...حرف هرزه زیاد شنیدم.»

مستی کامل، خلسه و از دست دادن هوشیاری کامل: در زمان مستی افراد کاملاً هوشیاری خود را از دست می‌دهند و گاهی ممکن است تا دو الی سه روز در خلسه باشند و از زمان و گذشت روز و شب هیچ متوجه نمی‌شوند. الهام می‌گوید: «برای اولین بار که مستی کامل داشتم تا ۳ روز تو خلسه بودم و هیچی یادم نیس چه کاری انجام دادم.» زینب می‌گوید: مشروب می‌خوردم مست می‌شدم طرفم به من تجاوز می‌کرد و چون

در آینده چندان مقاومتی در برابر مصرف الکل ندارد و این می‌تواند مخاطره در پی داشته باشد. مصرف مشروب در درازمدت منجر به بروز افسردگی و تمایل به مصرف بیشتر می‌شود، این گونه پدیده اعتیاد به الکل اتفاق می‌افتد چراکه فرد به‌جایی می‌رسد که دیگر توانایی نخوردن مشروب را ندارد (۲۴).

حس خوشایند و آرام‌بخش و لذت سرخوشی حاصل از اولین تجربه مصرف مشروب همراه با احساس مستی و رهایی سبب می‌شود تا آن‌ها برای تجربه دوباره این احساس به‌مرور مصرف تفننی و تفریحی خود را ادامه دهند و دائم‌الخمر شوند (۲۵). علاوه بر موارد ذکرشده، یک باور عجیب در بین افراد جامعه به‌ویژه دختران جوان وجود دارد که گمان می‌کنند مصرف الکل وابستگی ایجاد نمی‌کند و اعتیاد نمی‌آورد و نوشیدن آن شبیه افراط در غذا خوردن است که به‌عنوان اعتیاد محسوب نمی‌شود (۲۶) ولی در بسیاری موارد دیده‌شده که افراد فکر می‌کنند اعتیاد فقط ویژه مصرف‌کنندگان مواد مخدر است. در پندار عوام مصرف مشروب و الکل در برخی خانواده‌ها نشان از به‌روز بودن است که برای پیروی از شرایط جدید، خیلی راحت بدون توجه به محدودیت سنی و آسیب‌های ناشی از آن، مشروب و الکل استفاده می‌شود، گویا در برخی فرهنگ‌ها مصرف مشروبات الکلی به معنی پیشرو بودن و امری مطلوب تلقی می‌شود.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از رساله دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان می‌باشد. از اساتید راهنما، مشاور و تمام افرادی که ما را در انجام این تحقیق یاری کردند، صمیمانه سپاسگزاریم.

اطرافیان، اعتیاد والدین و زندگی با ناپدری یا نامادری و خیانت والدین نشان‌دهنده روابط ضعیف و شکننده و بی‌ثباتی روابط بین اعضا خانواده بوده است که زمینه را برای سقوط آنان به مصرف مشروب فراهم نموده است (۱۹، ۲۰).

حضور زنان در خانواده مصرف‌کننده مشروب، موجب شده است تا زنان با الگوگیری از والدین دائم‌الخمر خود رفتار آن‌ها را الگو قرار دهند تا به‌تدریج قبح و زشتی و حرام بودن مصرف مشروب برای آن‌ها کمتر شده و حالت عادی بگیرد. نقش دوستان در شروع مصرف مشروب در زنان هنگامی که با پیش‌زمینه‌ای مانند داشتن اعضا خانواده دائم‌الخمر و کاهش روابط صمیمی بین والدین و فرزندان همراه می‌شود تأثیر بیشتری در گرایش زنان به مشروب دارد. به‌طورکلی نقش خانواده در تجربه اولین بار مصرف مشروب بسیار بااهمیت است که با نتایج خادیمان و قناعتیان (۲۱)، سالیس و همکاران (۲۲) که مصرف والدین را عامل شکل‌گیری زمینه مصرف در فرزندان می‌دانند، مطابقت می‌کند.

مقوله مصرف در خانواده با نظریه یادگیری ادوین ساترلند که یادگیری رفتار انحرافی را از طریق هم‌نشینی و داشتن رابطه با افراد منحرف بیان می‌کند و با نتایج تحقیق ریمان و همکاران (۲۳) که مصرف مشروب و الکل توسط یکی از اعضا خانواده، داشتن روابط نزدیک با افراد مصرف‌کننده و دسترسی آسان به الکل را جز علل اصلی اعتیاد در زنان می‌دانند مطابقت دارد.

فرهنگ و تربیت درون خانواده مهم‌ترین عامل افزایش مصرف الکل است. به‌بیان دیگر، هنگامی که برخی والدین جلوی فرزندان خود اقدام به مصرف مشروبات الکلی می‌کنند، به دلیل آنکه فرد از سن کودکی شاهد مصرف والدین خود بوده است قبح مصرف ریخته و مصرف مشروبات الکلی برایش عادی می‌شود. این فرد

References

1. Mardani H, Sheikhi A, Kavosian J. The Prevalence of Substance Use among Bandar Abbas Azad Islamic University Students. Research on Addiction. 2012;6(23):65-82. [In Persian].
2. Rabani Khorasgani A, Ghane Ezabadi F. Study of lived experiences of prostitutes (Case study: Yazd and Isfahan) Strategic Research on Social Problems in Iran University of Isfahan. 2015;4(2):49-68. [In Persian].
3. Organization WH. The development and dissemination of life skills education: An overview. Genf: World Health Organization. 1994.
4. Zare Shahabadi A, Mobaraki M, Sayadi F. A Study of the Relationship between Family Order and Competence of University Graduates in Yazd. 3rd International Conference on Psychology, Educational Sciences and Lifestyle; Mashhad 2016. [In Persian].
5. Hanpatchaiyakul K, Eriksson H, Kijssomporn J, Östlund G. Lived experience of Thai women with alcohol addiction. Asian nursing research. 2017;11(4):304-10.

6. Haghdoust AA, Emami M, Esmaili M, Soberinia A, Nezhad Ghaderi M, Mehrolhassani MH. Survey the Status and Causes of Alcohol Consumption: A Case Study of the Epidemic Alcohol Poisoning in Rafsanjan in 2013. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences*. 2015;13(10):991-1006. [In Persian].
7. Dashti A, Hosseini N. Living experience of alcoholics with emphasis on factors affecting consumption. *Quarterly Journal of Information Studies and Law Enforcement Security* 2018;8(23):45-66. [In Persian].
8. HamidianRad M, Zeinali A. The Prevalence of Drug and Alcohol Use among Students of Urmia Universities. *Research on Addiction*. 2019;12(50):175-92.
9. Tran NT, Williams GM, Alati R, Najman JM. Trajectories and predictors of alcohol consumption over 21 years of mothers' reproductive life course. *SSM-population health*. 2015;1:40-7.
10. Asseline N. Using general strain theory to understand drug and alcohol use in Canada: An examination of how strain, its conditioning variables and gender are interrelated. Retrieved October 22, 2011.
11. Skotnicka J. Exposure to traumatic experiences among people addicted to alcohol. *Psychiatr. Pol*. 2018 Jun 30;52(3):487-97.
12. Gomes BD, Nascimento LC, Silva MA, de Campos EA, Pillon SC. The context of alcohol consumption among adolescents and their families. *International journal of adolescent medicine and health*. 2014 Aug 1;26(3):393-402.
13. Wechsler H, Nelson TF. What we have learned from the Harvard School of Public Health College Alcohol Study: Focusing attention on college student alcohol consumption and the environmental conditions that promote it. *Journal of Studies on alcohol and Drugs*. 2008 Jul;69(4):481-90.
14. Nash SG, McQueen A, Bray JH. Pathways to adolescent alcohol use: Family environment, peer influence, and parental expectations. *Journal of adolescent health*. 2005 Jul 1;37(1):19-28.
15. Van Der Vorst H, Engels RC, Deković M, Meeus W, Vermulst AA. Alcohol-specific rules, personality and adolescents' alcohol use: A longitudinal person–environment study. *Addiction*. 2007 Jul;102(7):1064-75.
16. Tucker JS, Edelen MO, Ellickson PL, Klein DJ. Running away from home: A longitudinal study of adolescent risk factors and young adult outcomes. *Journal of youth and adolescence*. 2011 May;40(5):507-18.
17. Berg MJ, Kremelberg D, Dwivedi P, Verma S, Schensul JJ, Gupta K, Chandran D, Singh SK. The effects of husband's alcohol consumption on married women in three low-income areas of greater Mumbai. *AIDS and Behavior*. 2010 Aug;14(1):126-35.
18. Dunne EM, Katz EC. Alcohol outcome expectancies and regrettable drinking-related social behaviors. *Alcohol and alcoholism*. 2015 Jul 1;50(4):393-8.
19. Jackson KM, Rogers ML, Sartor CE. Parental divorce and initiation of alcohol use in early adolescence. *Psychology of addictive behaviors*. 2016 Jun;30(4):450.
20. Kristjansson AL, Sigfusdottir ID, Allegrante JP, Helgason AR. Parental divorce and adolescent cigarette smoking and alcohol use: assessing the importance of family conflict. *Acta Paediatrica*. 2009 Mar;98(3):537-42.
21. Khadamian T, Qanatian Z. Study of social factors affecting drug addiction in rehabilitation centers *Journal of social sciences*. 2009;2(4):59-85. [In Persian].
22. M Solis J, M Shadur J, R Burns A, M Hussong A. Understanding the diverse needs of children whose parents abuse substances. *Current drug abuse reviews*. 2012;5(2):135-47.
23. Reimann M, Jain SP. Maladaptive Consumption: Definition, Theoretical Framework, and Research Propositions. *Journal of the Association for Consumer Research*. 2021;6(3):112-121.
24. Barnes GM, Reifman AS, Farrell MP, Dintcheff BA. The effects of parenting on the development of adolescent alcohol misuse: a Six-Wave latent growth model. *Journal of Marriage and Family*. 2000 Feb;62(1):175-86.

25. Geiger BB, MacKerron G. Can alcohol make you happy? A subjective wellbeing approach. *Social Science & Medicine*. 2016 May 1;156:184-91.
26. Schulte EM, Potenza MN, Gearhardt AN. A commentary on the “eating addiction” versus “food addiction” perspectives on addictive-like food consumption. *Appetite*. 2017 Aug 1;115:9-15.